

УДК 821.161.2-31.09

Ольга Матвеева (Київ)

ХУДОЖНЯ МОДЕЛЬ СОЦІАЛЬНОГО БУТТЯ В РОМАНІ «НОВА ЗАПОВІДЬ» В. ВИННИЧЕНКА: ВІД ПРОЕКТУ «ВСЕБІЧНОГО ВИЗВОЛЕННЯ» ДО ІДЕЇ «СВІТОВОГО МИРУ»

У статті досліджується конструювання В. Винниченком соціальної моделі буття в романі «Нова заповідь», яку письменник визначає за допомогою ідеї «всебічного визволення» в соціалістичній проекції та конкордистського проекту «світового миру». З'ясовано, що схожу логіку має світоглядна еволюція поглядів митця, простежена на матеріалі його щоденникових записів (1911–1951). У романі «Нова заповідь», як і в «Щоденнику», митець критикує радянську дійсність та глибоко аналізує суперечності тоталітарного режиму (декорація соціалізму, централізм, ігнорування українського питання, соціальна нерівність, відсутність «етики комунізму»), відкидаючи концепцію «всебічного визволення» в її соціалістичній проекції. Письменник пропонує альтернативний конкордистський проект – ідею «світового миру» / колектократію, пов'язану з ідеєю «світового громадянства» / Сполучених Держав Землі, яка уможливить соціальне визволення, забезпечить установа «вічного миру на землі» й знищення війни як вияву дискордизму.

Ключові слова: В. Винниченко, соціальна модель буття, щоденник, концепція «всебічного визволення», конкордизм, ідея «світового миру», колектократія, ідея «світового громадянства».

Характерну прикмету мислення В. Винниченка в роки останньої еміграції становить звернення до конструювання утопічних соціальних моделей буття. У щоденникових записах цього періоду письменник аналізує проблеми соціального буття, які тісно пов'язані з ідеєю національного відродження. Роздуми над соціальним життям утілено в соціальній художньо-онтологічній моделі, яку визначає ідея «всебічного визволення». Образи та ідеї, осмислені на концептуальному рівні в щоденникових нотатках періоду останньої еміграції, автор проектує на художньо-образну площину. Так, у романах «Вічний імператив» (1936), «Лепрозорій» (1938) апробовано ідеї акордизму та конкордизму, у романах «Нова заповідь» (1932; 1948), «Слово за тобою, Сталіне!» (1950) письменник вдається до художніх експериментів з ідеями «світового громадянства» й «колектократії». У такому контексті з'являється інтерес до соціальної художньої моделі буття в щоденникових нотатках письменника під час аналізу його соціально-філософських та ідеологічних романів, позаяк власне «Щоденник» виявляє способи мислення й художнього письма В. Винниченка, будучи «претекстом» до більшості його творів. Зокрема актуальним постає дослідження художньої моделі соціального буття в романі «Нова заповідь» (1932; 1947), яку зумовлюють концепція «всебічного визволення» в марксистській проекції та конкордистська ідея «світового миру», пов'язані із соціальним художньо-онтологічним проектом, репрезентованим в щоденникових записах (1911–1951) письменника.

Наукові розвідки Галини Сиваченко [10], Григорія Костюка [6], Семена Погорілого [9], Тетяни Маслянчук [8], Марини Варданян [1], Ольги Чумаченко [18], Людмили Крикун [7] присвячено аналізу окремих аспектів у романі Винниченка «Нова заповідь». Більшість дослідників указують на паралелі між романом і щоденниковими записами письменника, помічають істотний зв'язок між концепцією соціального буття у творі та конкордистським онтологічним проектом у «Щоденнику». Зокрема, Маслянчук зауважувала: «Уважне вивчення щоденникових нотаток письменника дає змогу внести ряд істотних уточнень та доповнень у дослідження творчої історії цих романів [еміграційні романи Винниченка, серед яких “Нова заповідь” (2-га редакція). — О. М.]» [8, с. 136]. Костюк під час аналізу роману звертається до

щоденникових нотаток письменника як до «найкращого й найавторитетнішого джерела» творчості, позаяк уважає: «Історію становлення цієї ідеї [за логікою «світове громадянство» — «колектократія» — «конкордизм». — О. М.] та вказівки про її практичне застосування в житті читачі знайдуть тільки в щоденних записах В. Винниченка» [6, с. 197, 201]. С. Погорілий визначав жанрову специфіку «Щоденника» Винниченка як «мистецької енциклопедії письменника про свою творчість» й підкреслював: «Вивчення цього великого літературного самокоментаря допоможе літературознавцям і письменникам якнайповніше пізнати особливості мистецького мислення автора, закономірності його творчості та об'єктивно, науково оцінити весь доробок письменника. Використаний у вищеподаному розгляді чотирьох романів [«Нова заповідь», «Лепрозорій», «Вічний імператив», «Слово за тобою, Сталіне!». — О. М.] матеріал «Щоденника» може бути ілюстрацією його надзвичайної важливості. При зіставленні записів «Щоденника» і їх відображень у творах Винниченка <...> легко знайти між ними органічний зв'язок» [9, с. 168]. Г. Сиваченко, осмислюючи такі твори, як «Нова заповідь» та «Слово за тобою, Сталіне!», апелює до щоденникових записів митця: «Винниченко <...> зневірився в комуністичних ідеалах і вдався до пошуку можливих альтернатив. Автобіографічний контекст творів уможлиблював симультанне з'ясування того, що з ним сталося. Митець розмірковував над цими питаннями у щоденнику, силкуючись будь-що відновити втрачені орієнтири, створити для себе новий конкордистський світ» [2, с. 346]. У цьому контексті досить перспективною видається стратегія визначення точок дотику між специфікою художньої репрезентації концепції соціального буття в романі «Нова заповідь» та утопічним соціальним художньо-онтологічним проектом в «Щоденнику».

У контексті конструювання соціальної моделі буття в «Щоденнику» (1911–1951) відбувається еволюція поглядів Винниченка від концепції «всесвітнього визволення» в соціалістичному варіанті до ідеї «світового громадянства». По-перше, утілення концепції «всесвітнього визволення» унеможлиблюють суперечності комуністичного ладу — викривлене трактування комуністичної ідеї, «декоративність» незалежних соціалістичних республік, явища бюрократизму й централізму в радянській системі, знищення творчої ролі й ініціативи мас під час революції, відсутність «етики комунізму», — котрі автор «Щоденника» визначає водночас як тоталітарні маркери буття. По-друге, діагностуючи ряд суперечливих аномалій соціального ладу, Винниченко актуалізував у «Щоденнику» такі механізми відновлення гармонії соціального життя: зміцнення української стихії як засобу ефективної протидії російському впливу, зміна курсу політики й напрямку системи влади, підтримка політичної організації, програмові постулати якої відповідали б завданням «всесвітнього визволення». Однак практичне втілення корекційної програми унеможлиблюють такі чинники — вплив російської стихії, явище «фігурування на посадах», існування механізованого бюрократичного апарату, ігнорування політичними організаціями національного питання. По-третє, в умовах неефективності процесів відновлення рівноваги і критики концепції «всесвітнього визволення» в соціалістичному варіанті В. Винниченко пропонує альтернативну версію соціального буття, котра проявляється як утопічна модель і визначається за допомогою конкордистських ідей «світового громадянства» та «світового миру». Так, у щоденникових записах періоду останньої еміграції письменник пов'язує ідею «громадянина Землі» з ідеєю «світового миру» — колектократією, яку осмислює в контексті соціального й національного буття в щоденникових записах 1920–1951 рр. та апробує в художній практиці (романи «Нова заповідь», «Слово за тобою, Сталіне!»).

В. Винниченко визначає три засадничі ідеї, які фундаментують альтернативний проект соціального буття та зумовлюють процес «одужання» від хвороби дискордизму в її соціальному та національному виявах. Системотвірною в цьому сюжеті стає конкордистська ідея «світового миру»: «коли б ще ідею [конкордизму. — О. М.] було зреалізовано, коли б нею було куплено світовий мир» [11, арк. 8]. Так, митець у «Щоденнику» моделює «українську концепцію замирення світу» [11, арк. 64]: «Ми, українці <...> готові говорити одверто, щиро, чесно, ми готові крикнути до миру, готові взяти ініціативу» [11, арк. 18]. Згодом письменник пропонує власний інваріант досягнення миру, свій «спосіб миру — колектократію» [16, арк. 170]: «Проект дальшої пропаганди ідеї миру через колектократію: організувати свою пресову конференцію, або просто публічну конференцію на тему, приблизно так формульовану: “Хто

міг би примусити Советську Росію і Америку заключити мир без проливу крові?» [17, арк. 86].

Назвавши війну найбільшою загрозою для людства та найгострішим виявом дискордизму, письменник актуалізував і розробив програму реабілітації для соціальної художньо-онтологічної моделі за допомогою ідеї колектократії. На думку В. Винниченка, проект колектократії становить революційний, модернізований шлях відновлення соціальної гармонії, власне радикальний метод протидії агресії, насильству, війні як деструктивним явищам: «Висловитись за колектократію, це значить прийняти цю концепцію, це значить стати на шлях *революції*, та ще такої революції, про яку ніякі святі отці ніякої церкви досі не говорили» [17, арк. 91]; «виступити знову з книгою за мир — *мир не московський і не вашингтонський, а колектократичний*, той, що голос його не хочуть почути ні московці, ні вашингтонці, який замовчують усі вільні й невольні слуги їхні. <...> піти походом за “мир без бомб і барикад”» [17, арк. 170].

Варто зауважити, що ідея колектократії становить одну з утопій автора «Щоденника», що, передусім, заблокувало процес утілення цього проекту в практику буття. У щоденникових записах В. Винниченка висловлює сумніви: «виступити проти велетенських сил і дивуватись, що вони не гнутья, не піддаються, що вони навіть не помічають того виступу. Спинити війну якоюсь колектократією, спинити величезні процеси, які розвиваються в людстві, вигадкою інтелекту» [17, арк. 119]. Отже, утопічну концепцію «світового миру» письменник аналізує в контексті соціальної площини буття, трактуючи її як власне українську версію «замирення». За допомогою ідеї колектократії / «світового миру» митець прагне переформатувати соціальну модель буття, запрограмувати процеси соціального й національного визволення, знищити гострі вияви дискордизму в соціальній проекції — експлуатацію, агресію, насильство, війну.

З проектом «світового миру» тісно пов'язана ідея знищення поділу на держави, яка становить важливий складник конкордизму: «Це є закон прокажельні, імператив, хвороба. <...> усім цим нещасним хворим загрожує страшне нещастя, весь світ от-от заколотиться в лютому приступі божевілля, всі тремтять, всі жахаються і ні в кого нема такої простої думки: знищити саму причину хвороби, ворожнечі, війни, себто поділ на держави» [12, арк. 131]. Так, у контексті соціальної сфери буття митець актуалізує ідею утворення Сполучених Держав Землі / Федерації Країн Світу: «розв'язати всі питання, всі страхіття знищенням всіх імперій, всіх колоній, всіх кордонів, об'єднання всіх “місць під сонцем” в єдину Державу Землі» [12, арк. 131]; «прокажені починають розуміти, що треба якось припинити гризню. <...> Головна причина, мовляв, нерозділені ринки і сировина. Отже, давайте розподілимо між собою мирно сировину та ринки. <...> коли буде розподіл, то буде знову та сама ворожнеча. Прокажені ще не розуміють, що тільки спільність цих ринків і сировини може знищити ворожнечу. А ця спільність не може бути без спільності власності держав, без Сполучених Держав Землі» [12, арк. 59]. За автором «Щоденника», ідеї «світового громадянства» / Сполучених Держав Землі визначають програму миру, позаяк уможливають знищення війни як пароксизму хвороби дискордизму, відновлюють стратегії соціальної проекції буття у спосіб дискредитації явищ імперіалізму, колонізації та соціальної нерівності: «провадити акцію скликання Мирової Конференції на умові створення Федерації (чи Сполучених Держав) Землі. <...> цілковите знищення поділу на держави може знищити війну» [14, арк. 15]; «мир: створення Сполучених Держав Європи, а то й усього світу — Республіка Землі. <...> знищення імперіалізму, звільнення всіх поневолених і рівність усіх народів на землі» [13, арк. 89]. Отже, реалізація програми миру становить важливу координату в системі соціального й національного буття, позаяк досягнення миру — передумова гармонійного й безконфліктного співбуття всіх націй планети. Відтак автор в «Щоденнику» жорстко регламентує позиції, у яких відображено логіку встановлення «вічного миру на землі»: «мир на таких умовах: 1) Всесвітнє роззброєння; 2) Європейські Сполучені держави, а то й Всесвітні; 3) Знищення, розуміється, всяких імперій та колоній 4) Спільна об'єднана світова економіка на рівних правах для кожної нації 5) Вільне самовизначення кожного народу щодо форми свого державного устрою» [14, арк. 151].

Третя важлива умова встановлення «світового миру» — ідея самостійності України у складі Сполучених Держав землі. Тобто, алгоритм такий: встановлення колектократії — утворення Республіки Землі — усамостійнення України. Письменник, пропонуючи варіант

знищення поділу держав, водночас апелює до категорій рівності, самостійності, права на самовизначення всіх націй у складі Світової Федерації Землі. В. Винниченко так осмислює ідею самостійності української нації в контексті Федерації Держав Землі: «Українці повинні використовувати Світову Конференцію, якщо вона відбудеться. Організувати недержавні нації й домагатися представництва. Висунути ідею самостійності України... <...> висунути від недержавних націй ідею Сполучених Держав Землі. Тільки вона може забезпечити людство від війни» [12, арк. 60]; «хочу “роз’яснити” їм, що таке конкордизм, що таке ота Світова Федерація, <...> що таке дійсна вища Самостійність України у Світовій Федерації самостійних націй Землі» [15, арк. 142]. Автор «Щоденника» планує поїздку до Америки для пропаганди ідей встановлення «світового миру» й знищення війни, самостійності України в складі Сполучених Держав Землі та визволення всіх поневолених націй: «по приїзді до Америки зараз же розпочати акцію пропаганди світового миру на базі Сполучених Держав Європи, етнографічної рівності всіх націй, знищення колоній, роззброєння. Українцям і всім іншим поневоленим націям це є єдина реальна запорука їхнього існування. <...> війна <...> мусить колись бути, якщо не спинити цей пароксизм хвороби в Європі радикальним способом. Рузвельт мусить вжити всієї сили, щоб примусити Європу до самоліквідування» [13, арк. 143]. Отже, В. Винниченко прагне визволити поневолені нації, щоб уможливити їм нове життя в умовах конкордизму. Однак проект утворення Сполучених Держав Землі й самостійність України в цій Федерації письменник знову ж розглядає як одну з утопій: «ідеї часто бувають утопічними. Боюсь, що й ця такого ж самого роду» [14, арк. 151].

Як і в щоденникових записах періоду останньої еміграції, у романі «Нова заповідь» В. Винниченко виявляє глибокі суперечності радянської моделі буття і «характеризує радянський режим значно критичніше» [2, с. 342]. Письменник як вправний хірург анатомує «дефекти» радянської дійсності та пропонує можливі альтернативи. Головні герої — Панас Скиба та Гриць Савенко — приїжджають до Франції з метою наблизитися до американського мільярдера Арчібальда Стовера. Містер Стовер, утративши сина на війні, оголосив «війну з війною», тобто став прихильником ідеї миру. Панасові вдалося влаштуватися на службу до мільярдера й заслужити його довіру. Згодом між Вішем (як називають Скибу в оточенні Стовера) й племінницею мільярдера Мабель виникло кохання. Щоб утримати Панаса від повернення до СРСР, Мабель пропонує йому стати співавтором книги, яка мала бути написана на основі нотаток американського комуніста Джона Сміта, що потрапив до радянського концтабору, а повернувшись до Америки занедужав і помер. Власне на підготовчому етапі до написання виявляються головні суперечності більшовицького режиму, про які на основі братових записів розповідає Мері, сестра Джона.

По-перше, реалізація політики соціалізму в СРСР становить насправді радянський міф, адже «декорація» соціалізму приховує соціальну експлуатацію мас і здійснення терору: «не було ще в людства такого мерзенного страхіття, яке там панує під украденою вивіскою соціалізму» [2, с. 289]. У таких умовах назва «СРСР» стає псевдоформулою, позбавленою справжнього змісту складників: «Весь так званий Союз Советських Республік — це велетенська фабрика пропаганди, брехні, камуфляжу, шпіонажу, терору як усередині, так і назовні. <...> Ніякого ні союзу, ні соціалізму, ні республік там немає» [2, с. 280–281]. Власне тому існує залізна завіса між СРСР та іншими країнами: «Коли там, в СРСР, є отой уже збудований соціалізм, <...> то чому уряд Кремля не звалить оту Заслону, не розчинить широко двері СРСР» [2, с. 288].

По-друге, мовиться про зародження тоталітаризму в його більшовицькій проекції: «революція на мент <...> їм [народам. — О. М.] принесла визволення, але комунізм знову запряг їх у ярмо своєї неволі» [2, с. 288]. У цьому контексті з’являється образ спрута-московського комунізму: «спрут захоплює в свої полапки десятки народів, душить їх, висмоктує з них усе життя. І спрута шанують, спрута тримають на почесному місці, спрут має право вета, спрут забороняє, спрут командує, спрут вирішує долю всього світу» [2, с. 290]. Окрім того, письменник актуалізує проблему нейтралітету західних країн та Америки щодо становища поневолених народів у СРСР: «Провідні європейські й американські політики хваляться тим, що вони не втручаються у внутрішні справи інших держав, а надто в справі СРСР. Але ж те, що діється в СРСР, є не тільки його внутрішні справи, а всіх держав, усіх

народів, це *ганьба всього людства*» [2, с. 290]. Як бачимо, митець розраховує на протекцію держав Західної Європи й Америки у справах визволення української нації та втілення конкордистської програми.

Письменник-емігрант уболівав за українське питання, долю рідного народу. Насправді радянський комунізм становить реінкарновану версію російського імперіалізму, позаяк успадкував від царизму насильницькі методи правління. Так, Україна зберігає статус поневоленої держави, який можна визначити як ще одну суперечність у романі: «Коли настала велика російська революція, Україна вирвалася з ярма вікового поневолення і здобула свою самостійність. Але російський більшовизм, так само як російський царизм, обдуром, підкупом, насилою знищив ту самостійність і зробив її знову російською колонією. Він би охоче, теж, як царизм, не тільки її державність, культуру знищив би, а навіть саме ім'я Україна заборонив би» [2, с. 282]. По-четверте, як наголошує Джон Сміт, у Радянському союзі немає влади рад, а панує централізм: «“Совет” — це рада. Так, з початку революції були ради робітничих, селянських і солдатських депутатів. Але влада їхня, справжня влада була тільки рік, максимум півтора роки, в Росії, та й то обмежена владою большевицької партії. Потім вона була тією цілком знищена, і вся влада перейшла до рук центру, себто того самого політбюро партії. “Совети” тепер там є, але це прості муніципалітети» [2, с. 284]. Зазначені суперечності визначають цілісну картину буття: «ніякісінького соціалізму там немає, <...> там панує такий жорстокий, деспотичний капіталізм, якого на планеті ніколи не було, немає й бути не може» [2, с. 285].

Герої роману, французькі соціалісти й комуністи, наголошують на розриві між соціалістичним ученням і практикою. Зокрема Жан Рульо та Жак Ленуар намагаються показати однопартійцям «розходження» між програмовими постулатами й діяльністю партії. На їхню думку, головна суперечність та ідеологічна помилка комунізму — відсутність власної системи моралі, тобто «етики комунізму». Ленуар розповідає про це товаришам із партії: «Правила морального поведіння потрібні не тільки інтелігентам, але й робітникам. А у нас, треба це виразно сказати, ніякої системи правил немає. Ми хочемо будувати нове життя і живемо за старою мораллю» [2, с. 116]. Як наслідок, маркерами відсутності «етики комунізму» стають розходження слів із діями, домінування релігійного способу мислення, бездумне практикування брехні: «нестерпність розходження слова з ділом. Нестерпність постійно говорити речі, які не відповідають нашим переконанням» [2, с. 116], «Ми в теорії проти релігії. А тим часом в СРСР релігійний рух толерується і навіть підтримується. Відновлюється синод, патріарх, уся церква. Аби вона була за советську владу» [2, с. 117], «брехня, наклеп, обдур, усі засоби, які вважаються лицемірною буржуазною мораллю за негарні, є гарні, коли вони вживаються для справи. Для справи соціалізму» [2, с. 122].

У такій ситуації актуалізується потреба творення нової моралі, нових правил-регуляторів поведінки: «Стару мораль треба геть залишити. А замість неї дати нову заповідь життя. Реальну, потрібну нашій добі, направляючу, контролюючу, творчу. Так, я непохитно готовий сказати: нову заповідь! <...> Всесвітня криза. А хто цю кризу створив? Стара мораль. <...> Треба <...> нову заповідь усього життя. А нова заповідь повинна бути така: що проповідуєш, роби те сам» [2, с. 181–182]. Такі слова проголошує та намагається втілювати один з героїв, американський мільярдер Стовер, який розпочав «війну з війною»: «*Справжньому* капіталістові <...> не потрібна війна. Йому потрібна праця, спокій, правильне, врегульоване життя — себто мир» [2, с. 180]. І це не випадково. Варто зауважити, що в щоденникових нотатках еміграційного періоду В. Винниченко часто розмірковував над можливістю поїздки до Америки та праці там на користь конкордизму і «світового миру», розраховував на допомогу з боку американців. Однак письменник не утримується водночас і від критики американського капіталізму, стверджуючи: «є *несправжні* капіталісти, є хапуги, акули капіталізму <...> отим війна потрібна. <...> Їм тільки потрібна їхня нажива» [2, с. 180]. Виявлені суперечності — «декорація» соціалізму, зародження тоталітаризму, експлуатація українського народу, централізм у радянській системі, відсутність «етики комунізму» — унеможливають проект «всебічного визволення» в комуністичній проекції, позаяк в теорії «соціалізм — це визволення від усякої неволі — соціальної, політичної, моральної» [2, с. 36], а на практиці процес «всебічного визволення трудящого людства» зазнав незворотних метаморфоз, перетворився у власну протилежність — «всебічний деспотизм» [2, с. 290]. Відтак концепція «світового миру» осмислюється як єдиний спосіб реанімування

соціальної дійсності. Її підтримують і намагаються втілити в життя французькі комуністи Рульо та Ленуар, однак партія фізично знищує їх і відкидає цю ідею як ворожу та реакційну. Колектократія трактується як соціальне визволення та звільнення від найманої праці, адже «колектократичний спосіб праці є найпродуктивніший» [2, с. 42]. Вона має забезпечити вічний мир і знищити війну, тобто стає «єдиним способом уникнення самогубства людством» [2, с. 83]: «колектократія — це єдиний засіб убити війну. <...> Навіки знищити цю страшну хворобу людства!» [2, с. 87]. Звідси дилема: «або колектократія і мир, або диктатура чи то Волл-Стріту, чи Кремля, і війна» [2, с. 45]. Головна функція колектократії — утілення ідеї «світового громадянства», тобто «встановлення світової федерації, прийняття Об'єднаними Націями зобов'язання переводити по всіх країнах Землі господарство на колектократію» [2, с. 45]. У щоденникових записях еміграційного періоду письменник розмірковував над проведенням світового референдуму, на якому б мало вирішитися питання колектократії, створення Планетарної Федерації Країн та відновлення самостійності України в складі Сполучених Держав Землі. Як бачимо, у романі ця ідея не залишилася поза увагою, адже митець стверджує потребу вимагати «від Об'єднаних Націй поставлення на світовий референдум цього питання. Нехай народи його рішають, а не Волл-Стріти й Кремлі» [2, с. 339].

Отже, у романі «Нова заповідь» В. Винниченко конструє соціальну модель буття, яку спочатку визначає за допомогою ідеї «всєбічного визволення» в соціалістичній проекції, а згодом — конкордистського проекту «світового миру». Схожу логіку має світоглядна еволюція поглядів письменника, простежена на матеріалі щоденникових записів (1911–1951): в умовах критики радянської моделі буття В. Винниченко відмовляється від концепції «всєбічного визволення» в соціалістичному варіанті й утверджує конкордистські ідеї «світового громадянства» / Сполучених Держав Землі та «світового миру» / колектократії. У романі «Нова заповідь», як і в щоденникових нотатках, митець критикує радянську дійсність та глибоко аналізує суперечності тоталітарного режиму («декорація» соціалізму, централізм, ігнорування українського питання, соціальна нерівність, відсутність «етики комунізму»), відкидаючи концепцію «всєбічного визволення» в її соціалістичній проекції. Письменник пропонує альтернативний художній проект соціального буття, який програмує ідеї «світового миру» й «світового громадянства», утілення котрих уможливить соціальне визволення та національне відродження поневолених націй, забезпечить установа «вічного миру на землі» й знищення війни як вияву дискордизму.

Список використаної літератури:

1. Варданян М. Романи «муженського циклу» Володимира Винниченка: проблематика, жанрово-стильові особливості: [монографія] / Марина Варданян. — Кривий Ріг: Діоніс, 2012. — 230 с.
2. Винниченко В. Нова заповідь: [роман] / Володимир Винниченко; післямова Галини Сиваченко. — К.: Знання, 2011. — 349 с.
3. Винниченко В. Щоденник 1921–1925 / Володимир Винниченко. — Едмонтон — Нью-Йорк: КІУС, 1983. — 700 с.
4. Винниченко В. Щоденник 1926–1928 / Володимир Винниченко. — Київ; Едмонтон; Нью-Йорк: Смолоскип, 2010. — 621 с.
5. Винниченко В. Щоденник 1929–1931 / Володимир Винниченко. — Київ—Едмонтон — Нью-Йорк: Смолоскип, 2012. — 339 с.
6. Костюк Г. Володимир Винниченко та його доба / Григорій Костюк. — Нью-Йорк, 1980. — С. 74–84.
7. Крикун Л. Екзистенціалістська парадигма роману «Нова заповідь» Володимира Винниченка / Людмила Крикун // Spheres of Culture. — Vol. II. — Lublin, 2012. — P. 114–122.
8. Маслянчук Т. Проза Володимира Винниченка: проблеми текстології / Тетяна Маслянчук. — К.: Видавничий дім «Стилос», 2008. — С. 136–151.
9. Погорілий С. Неопубліковані романи Володимира Винниченка / Семен Погорілий. — Нью-Йорк, 1981. — С. 105–133.
10. Сиваченко Г. Пророк не своєї вітчизни. Експатріанський «метароман» В. Винниченка: текст і контекст / Галина Сиваченко. — К., 2003. — 280 с.
11. Центральний державний архів громадських об'єднань України, фонд 171, од. 68.
12. Центральний державний архів громадських об'єднань України, фонд 171, од. 69.
13. Центральний державний архів громадських об'єднань України, фонд 171, од. 70.

14. Центральний державний архів громадських об'єднань України, фонд 171, од. 71.
15. Центральний державний архів громадських об'єднань України, фонд 171, од. 77.
16. Центральний державний архів громадських об'єднань України, фонд 171, од. 78.
17. Центральний державний архів громадських об'єднань України, фонд 171, од. 79.
18. Чумаченко О. Ю. Наративні стратегії й авторські інтенції в емігрантських романах Володимира Винниченка / Ольга Чумаченко // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: Історичні науки. Філологічні науки. — Вип. 24. — Ізмаїл: ІДГУ, 2008. — С. 114–119.

**Artistic Model of Social Existence in the Novel
«The New Commandment» by V. Vynnychenko:
Moving From the Project of «Omnilateral Liberation»
to the Idea of «World Peace»**

The article deals with the formation of the social model of existence represented in the novel «The New Commandment» by V. Vynnychenko. The writer develops this model with the help of the idea of «omnilateral liberation» in its socialistic version and a concordist project of «world peace». It is enucleated in the paper that the artist's worldview evolution, which can be observed in his diaries, has much in common with the ideas given in the above-mentioned novel. In the novel «The New Commandment» as well as in the novel «Diary» the artist criticizes Soviet reality and deeply analyzes the contradictions of the totalitarian regime («scenery» of socialism, centralism, indifference to Ukrainian question, social inequality, absence of «Communist ethics») discrediting the concept of «omnilateral liberation» in its socialistic version. The writer offers an alternative concordist project based on the idea of «world peace» / «collectocracy» (collective rule) connected with the idea of «world citizenship» / United Nations of Earth which will open the door to social liberation, guarantee the establishment of «eternal peace on Earth» and abolition of war as a display of discordism.

Key words: V. Vynnychenko, social model of existence, diary, conception of «omnilateral liberation», concordism, idea of «world peace», collectocracy, idea of «world citizenship».

УДК 821.161.2"1950/1980"

Марина Довіна (Ніжин)

**ХУДОЖНЯ РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ
ЖОВТНЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917 РОКУ
В УКРАЇНСЬКІЙ РАДЯНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ
1950–1980-Х РОКІВ**

У статті досліджено еволюцію художнього образу Жовтневої революції в українській радянській літературі. З'ясовано, що в комеморативних практиках 1950–1980-х рр. представлено три рецептивні типи образу Революції: агресивно-дієвий, зовнішньо-атрибутивний та ідейний.

Ключові слова: українська радянська література, комеморативна практика, образ Революції, рецептивний тип.

Початок ХХ століття став переломним в розвитку української історії. Зокрема, державний переворот 1917 р., названий у радянській історіографії Великою Жовтневою соціалістичною революцією, означив новий напрям розвитку політики й культури. Після перемоги більшовиків у громадянській війні на тривалий період з середини 1920-х до кінця 1980-х рр. на території України було встановлено радянський режим, одна з основних рис якого полягала в легітимації та уніфікації радянської ідеології.